

Nota

Sport, Bewegen en Meedoen

een visie op
Sport, Bewegen en Meedoen
voor de gemeenten
Blaricum, Eemnes en Laren
2018 - 2030

INHOUD:

1	VOORAF.....	4
2	UITGANGSPUNTEN.....	5
3	ONZE VISIE OP SPORT, BEWEGEN EN MEEDOEN.....	6
	ONZE VISIE OP SPORT, BEWEGEN EN MEEDOEN	6
	WANNEER ZIJN WE TEVREDEN	6
4	ONZE SPORTDOELEN	7
	Doelstelling 1. Sportverenigingen zijn krachtig en veilig.....	7
	Doelstelling 2. Sportaccommodaties zijn duurzaam en bereikbaar voor iedereen	9
	Doelstelling 3. We hebben aandacht voor topsport en talentontwikkeling.....	10
5	ONZE BEWEEGDOELEN	11
	Doelstelling 4. We brengen iedereen in beweging.....	11
	Doelstelling 5. We brengen kwetsbare inwoners in beweging.	11
	Doelstelling 6. We hebben extra aandacht voor het in beweging brengen van onze jongeren.....	12
	Doelstelling 7. Bewegen in de openbare ruimte is uitdagend en gebruiksvriendelijk.	13
6	ONZE DOELEN OP HET GEBIED VAN MEEDOEN.....	14
	Doelstelling 8. We versterken de integratie en sociale cohesie middels sport.....	14
	Doelstelling 9. Sportevenementen hebben een brede maatschappelijke impact.	14
	Doelstelling 10. Vrijwilligers krijgen de erkenning die ze verdienen.	14
7	HOE GEVEN WE INVULLING AAN ONZE VISIE.....	15
	INZET VAN DE BEWEEGCOACH.....	15
	INZET VAN FINANCIËN	16
	INZET VAN ANDERE MIDDELEN	16
8	BIJLAGE: ONTWIKKELINGEN OM REKENING MEE TE HOUDEN.....	17

1 VOORAF

Voor u ligt de nota op sport, bewegen en meedoen van de BEL Combinatie. Het geeft richting aan de uitvoeringsplannen van de gemeenten Blaricum, Eemnes en Laren voor de komende jaren.

De BEL-gemeenten kennen een rijk verenigingsleven. Sport-, maatschappelijke en culturele voorzieningen zijn ruimschoots aanwezig en het niveau van het culturele- en sportaanbod is van een hoge kwaliteit. De gemeenten hebben de afgelopen jaren op een verschillende manier ingezet op het toekomstbestendig maken van de sportaccommodaties. In de BEL-gemeenten zien we veel boeiende en bloeiende sportverenigingen en we zien in het onderwijs, de zorg en het welzijnswerk mooie voorbeelden die bijdragen aan een gezonde samenleving. Toch zien we helaas ook steeds meer verenigingen die moeite hebben hun sportaanbod goed vorm te geven. Ze hebben te maken met een dalend ledenaantal en kunnen steeds lastiger aan voldoende vrijwilligers komen.

Tegelijkertijd hebben we grote uitdagingen om onze inwoners sociaal en fysiek weerbaar te houden. Preventie heeft een prominentere plek gekregen binnen de maatschappelijke opvattingen en daar haken we sport en bewegen graag bij aan.

Waar sport voorheen vooral gezien werd als 'doel op zich', zien we dat sport ook steeds beter ingezet wordt als 'middel'. Bijvoorbeeld door voor bepaalde doelgroepen met behulp van sport de maatschappelijke positie van de burger te verstevigen. Sport en bewegen is niet alleen heel goed voor je lichaam, het heeft ook een positieve invloed op het mentale welbevinden en is ook goed voor de sociale contacten. Daarom richt deze visie zich niet alleen op sport en bewegen, maar ook op meedoen.

Met het oog op de toekomst investeren we daarom ook op sportstimulering. Dit doen we door verenigingen te stimuleren sportaanbod nog maatschappelijker in te zetten. We verbinden maatschappelijke partners met sport- en beweegaanbod en we willen investeren in beweegcoaches. Samen creëren we daarmee een samenleving waarin iedereen meedoet en sport en bewegen voor iedereen bereikbaar is.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de beslispunten die noodzakelijk zijn deze nota, en daarmee onze visie, uiteengezet. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een toelichting gegeven op onze visie waarna in de hoofdstukken 4, 5 en 6 onze tien doelstellingen zijn geformuleerd. Hoofdstuk 7 geeft een doorkijk naar de invulling van onze visie. Tot slot is er een bijlage met relevante kaders om rekening mee te houden en een begrippenlijst opgenomen.

Deze nota spreekt niet over concrete uitvoeringsplannen. De uitvoeringsorganisaties zetten samen met de gemeenten het uitvoeringsprogramma op vanaf 2018. Iedere vier jaar (volgend aan de wisselende collegeprogramma's) wordt deze opnieuw beschreven. Jaarlijks kan eventueel herijking plaatsvinden.

2 UITGANGSPUNTEN

Deze nota beschrijft de kaders om te komen tot een gezondere en sociale samenleving. Waarbij we uitgaan van drie overkoepelende thema's: sport, bewegen en meedoen. Deze thema's staan in verbinding met elkaar, maar geven ook de mogelijkheid om een verschillende invalshoek per gemeente te behouden. Binnen de thema's spreken we over doelstellingen waar het veld mee aan de slag moet in haar uitvoeringsprogramma's. Door te investeren in de uitvoering van deze thema's committeren we ons aan het behalen van de daarbij horende doelstellingen. Met deelname aan de regeling Brede Impuls Combinatiefunctionaris, geven we een impuls aan de uitvoering van onze visie op sport, bewegen en meedoen. Uitvoerders noemen we beweegcoaches.

Om te komen tot effectieve uitvoering hebben we de volgende uitgangspunten:

1. Het maatschappelijke veld¹, de gemeenten, sportverenigingen en inwoners werken als vanzelfsprekend samen om bij te dragen aan brede maatschappelijke doelen.
2. We zetten in op beweegcoaches. De beweegcoach is actief aanspreekpunt in de wijk en treedt op als verbinder voor alle zaken die te maken hebben met zorg, welzijn, onderwijs, gezondheidszorg en opvoeding.
3. We zorgen samen voor vindbaarheid van het huidige sport- en beweegaanbod en stemmen dit af met de behoefte van onze inwoners.
4. We kiezen voor een integrale aanpak, waarbij vanuit de BEL Combinatie gewerkt wordt. We zijn overtuigd dat er alleen stappen kunnen worden gezet als we voorbij de gemeentegrenzen kijken, breder denken dan slechts sport en gezamenlijk invulling geven aan de uitvoering.
5. Om de visie te borgen, zowel binnen als buiten de BEL Combinatie, is het van belang dat er ambtelijke uren beschikbaar zijn. Daartoe zal in een later stadium een voorstel worden voorgelegd zodat binnen de BEL-Combinatie 1 FTE beleidsmedewerker Sport beschikbaar is.
6. We kiezen ervoor om niet per thema of doelstelling een budget op te nemen. Het maatschappelijke veld is samen met de gemeenten aan zet om het totale budget doelmatig (efficiënt) en doeltreffend (effectief) in te zetten. Dit wordt vormgegeven in het uitvoeringsprogramma die per collegeperiode wordt opgesteld.
7. We monitoren en evalueren sport-, beweeg- en meedoencijfers periodiek, en sturen ons beleid bij daar waar nodig, waar we uitgaan van de eigen keuze van de inwoners.
8. We bekijken het huidige aanbod van sportfaciliteiten en blijven faciliteren waar mogelijk. We laten ons daarin graag adviseren door een Sportraad.

¹ Onder het maatschappelijke veld behoren;

Zorg- en welzijnsaanbieders, het onderwijs (inclusief Kinderdagverblijf en Buitenschoolse Opvang, de cultuursector, beheerders van accommodaties (zowel de binnen- als de buitenaccommodaties) en Sportverenigingen.

3 ONZE VISIE OP SPORT, BEWEGEN EN MEEDOEN

Onze samenleving is voortdurend in beweging, zowel letterlijk als figuurlijk. Daarmee veranderen de verwachtingen ten aanzien van sport en beweegbehoeften van onze inwoners. Maar ook de rol van de gemeente en sportverenigingen. Waar vorige nota's vooral spraken over sport als doel, zetten we sport nu breder in. Daarom richt deze visie zich niet alleen op sport, maar ook op bewegen en meedoen.

De decentralisaties in het sociaal domein hebben ook invloed op sport en beweegwereld. Daar waar de gemeenten er voor kozen om in het verleden niet of slechts beperkt te investeren in sport(accommodaties), verschuift onze aandacht steeds meer naar het preventieve voorveld en willen we sport en bewegen toegankelijk maken en behouden voor al onze inwoners. Dit willen we bereiken door een integrale aanpak, regionale daadkrachtige samenwerking na te streven en te investeren in sport en bewegen in de buurt.

Onze visie op sport, bewegen en meedoen

Een gezondere en sociale samenleving, waar iedereen volop beweegt en meedoet en de mogelijkheid heeft te sporten naar zijn of haar capaciteiten.

We kiezen bewust voor één visie voor alle BEL-gemeenten. Het is voor onze inwoners al natuurlijk om buiten de gemeentegrenzen te kijken. Onze maatschappelijke partners zitten vaak al in de drie gemeenten en ook de ambtelijke samenwerking verstevigt de keuze voor een gezamenlijke visie. Door onze krachten te bundelen bereiken we meer. Maar er zijn wel degelijk verschillen per gemeente die in deze nota ook duidelijk zullen worden gemaakt, en die consequenties voor de aanpak zullen kunnen hebben. Bijvoorbeeld als het gaat om subsidiebeleid en eigenaarschap van de gronden.

De gemeentelijke transities in het Sociaal Domein vragen ons daarnaast om meer samen te werken met het maatschappelijk veld. Dit vertaalt zich ook in het cocreëren van een uitvoeringsplan. Samen met onze partners geven we hier invulling aan. De vorm vraagt om inzet van het veld en het durven loslaten door de gemeente. Alleen zo bereiken we samen onze doelen!

Als vertrekpunt om tot onze visie te komen kijken we de huidige stand van onze sport- en beweegcijfers. Onze inwoners bewegen gemiddeld gezien veel en zijn relatief vaak lid van een sportvereniging. Tegelijkertijd zien en horen we ook steeds vaker de noodzaak van een vernieuwd en integraal sportbeleid ontstaan. Bijvoorbeeld als het gaat om het tegengaan van onder- en overgewicht bij de jeugd, als het gaat om het fit houden van onze vergrijzende inwoners of als het gaat om kwetsbare doelgroepen waarbij we bewegen ook als doel kunnen inzetten.

Wanneer zijn we tevreden

We zijn tevreden wanneer we in 2030 naar onze samenleving kijken en met recht kunnen zeggen dat we een gezondere samenleving hebben, waar iedereen voldoende sport, beweegt en meedoet! Kernindicatoren hiervoor is een stijging het aantal inwoners dat voldoet aan de nationale beweegnorm(en) en een stijging van de participatiegraad in de wijken. Om ons beleid sturing te geven evalueren we de inzet en de resultaat na 2 jaar.

4 ONZE SPORTDOELEN

Binnen het thema Sport hebben we drie doelstellingen:

Doelstelling 1. Sportverenigingen zijn krachtig en veilig

Doelstelling 2. Sportaccommodaties zijn duurzaam en bereikbaar voor iedereen

Doelstelling 3. We hebben aandacht voor topsport en talentontwikkeling

Doelstelling 1. Sportverenigingen zijn krachtig en veilig

Er zijn verschillen te benoemen als het gaat om financiering van verenigingen en accommodaties tussen de drie gemeenten. Toch streven we een integrale (BEL breed) visie na om de verenigingen krachtig en veilig te maken. Elke gemeente geeft in haar beleid de belangrijke positie van de verenigingen binnen de samenleving aan. Vanuit dit uitgangspunt blijven we werken.

Ook sportverenigingen hebben een steeds sterkere rol als het gaat om participatie van inwoners aan de samenleving. Dat is ook logisch, want deelname aan sport bij sportverenigingen is een natuurlijke manier om andere mensen te ontmoeten, om tot sociale integratie te komen, om mensen met beperkingen te betrekken bij de samenleving en om jongeren (en hun ouders) bepaalde waarden en normen bij te brengen. Voor grote groepen jongeren en volwassenen geeft sport, net als bijvoorbeeld werk, structuur in het leven. Daarnaast is sport een van de grootste bronnen van vrijwilligerswerk en vrijwillige inzet (Kadernota Eemnes 2018, p. 21).

Verenigen hebben altijd een belangrijke plaats ingenomen in de Larense gemeenschap. Sport zorgt voor sociale binding, en gezondheid voor oud en jong. Sportverenigingen hebben een eigen verantwoordelijkheid. Wel zal de gemeente Laren meer dan in het verleden (mede)verantwoordelijkheid moeten dragen voor de accommodatie van de sportverenigingen. Zij vervullen immers de sociale functie door wekelijks honderden jongeren (en ook ouderen) op te vangen. Er zullen substantiële investeringsbedragen in de begrotingen van de komende jaren moeten worden opgenomen om deze verantwoordelijkheid ook te kunnen dragen. (Ton Stam, wethouder Sport, 2017)

De gemeente Blaricum hecht veel waarde aan het aanbod van sportverenigingen. Met sterke verenigingen in Blaricum zorgen we ervoor dat onze inwoners voldoende aanbod hebben om te kunnen (blijven) sporten. De komende jaren staan we voor de uitdaging onze verenigingen sterk te houden. Daarom onderzoeken we de sterktes en zwaktes van de verenigingen en passen we onze visie daar op aan. Het stimuleren van gezondheid voor al onze inwoners is een aandachtspunt waar we ook de komende jaren in blijven investeren (Liesbeth Boersen-de Jong, wethouder Sport, 2017).

❖ Krachtige en gezonde sportverenigingen

Om sportverenigingen in staat te stellen een grote rol te spelen in de samenleving, zetten we in op verenigingsondersteuning. We zullen periodiek verenigingen vragen mee te werken aan metingen hoe verenigingen er organisatorisch en maatschappelijk voor staan. Bij organisatiekracht kijken we naar; ledenaantal, ontwikkeling van kader, accommodatie, financiën en beleid.

Daarnaast vinden we het steeds belangrijker dat verenigingen naast hun primaire sportaanbod ook een steentje bijdragen bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. We toetsen daarom (1) in hoeverre verenigingen in staat zijn en (2) in hoeverre verenigingen bereid zijn deze maatschappelijke oriëntatie op te pakken. De beweegcoaches zullen welwillende verenigingen vervolgens ondersteunen met het opzetten van aanbod voor kwetsbare doelgroepen. Sportverenigingen die organisatorisch en maatschappelijk sterk zijn, noemen we vitale verenigingen. Het prikkelen van sportverenigingen om hun maatschappelijke kracht te vergroten doen we door te informeren en te inspireren. De beweegcoach heeft hierin een grote rol.

❖ De open club gedachte

Een open club² kenmerkt zich door een open houding van de kartrekkers en betrokkenen bij de club. Een dergelijke club is een ontmoetingsplek waarbij zij eigen leden, andere regelmatige bezoekers van de club en de buurtbewoners uitnodigt om te sporten en om bij de vereniging betrokken te raken en te blijven. Een open club is ondernemend en richt zich op een langetermijnvisie en staat daarom nooit stil. Zij denkt vraag- en buurtgericht en gaat steeds opnieuw na wat de behoeften zijn en speelt daarop in. De club gaat (mogelijk in samenwerking met andere sportclubs en partijen uit andere

sectoren) gericht aan de slag om activiteiten aan te bieden, die haar hoofdactiviteit versterken. Ook voert de club actief en continu beleid op de ontwikkeling, kwaliteit en opleiding van sporttechnisch, arbitrerend en bestuurlijk kader. En streeft zij naar een betere bezettingsgraad van de accommodatie. Dit alles leidt tot ledenbinding, -behoud en/of -groei, meer 'reuring' op de club en continuïteit van het bestaansrecht.

Een open club kan een individuele vereniging zijn maar veelal is de open club een samenwerking tussen meerdere verenigingen (bijv. een sportpark) en/of andere (commerciële) sportaanbieders.

We verwachten van onze verenigingen dat daar waar mogelijk de vereniging open staat voor samenwerking met anderen en open staat voor andere doelgroepen door vraaggericht in te spelen op de behoeften van andere doelgroepen.

❖ Een veilig sportklimaat

Een veilig sportklimaat³ van een vereniging zorgt dat leden, en met name kinderen, veilig kunnen sporten. Het begrip veilig omhelst vooral het sociale vlak van veiligheid. Onze verenigingen zijn veilig voor alle leden.

Niet voor iedereen is sporten een vanzelfsprekendheid. Om onze jongeren te laten (blijven) sporten zijn onze vrijwilligers, trainers, coaches en begeleiders in de jeugdsport geschoold en actief bezig met het versterken van de sociale weerbaarheid van kinderen. De bewegcoach begeleidt de verenigingen daarbij.

We stimuleren ook dat binnen elke vereniging een vertrouwenspersoon aanwezig is. Hij / zij wordt ondersteund door de bewegcoach. Daarnaast kijken we waar we afspraken moeten maken ten aanzien van veilig en vertrouwd sportaanbod. We verwachten dat alle vrijwilligers in het bezit zijn van een VOG.

² <https://www.nocnsf.nl/openclubs>

³ <http://sportplezier.nl/>

❖ **Gezond sportklimaat**

Het toewerken naar een gezonde samenleving is niet enkel het faciliteren van de sport, maar ook het op orde brengen van de randvoorwaarden om te sporten. We vinden het aanbieden van een gezond sportklimaat van belang om onze sporters optimaal te laten presteren. Daarom kijken we samen met het veld naar mogelijkheden voor de gezonde sportkantine en kijken we bijvoorbeeld met de Hartstichting waar we verenigingen rookvrij kunnen maken. Ook hebben we in het verlengde van de gezondheidsvisie extra aandacht voor het tegengaan van overmatig en te jeugdig alcoholgebruik in de sportkantines. Dit pakken we samen op met onze partners vanuit gezondheid, zoals de GGD en zorg en welzijnspartners. Ons uitgangspunt daarbij is de gezonde keuze is de gemakkelijkste keuze.

❖ **Verenigingsondersteuning**

Om onze doelen te bereiken zetten we expliciet in op verenigingsondersteuning. De beweegcoach heeft veel oog voor het ondersteunen van de verenigingen in de BEL. Er is daarvoor veel afstemming met, en ondersteuningsaanbod voor verenigingen waarbij ook vrijwilligers worden ondersteund. Op die manier proberen we o.a. de negatieve trend van het ledentalverloop om te keren.

Doelstelling 2. Sportaccommodaties zijn duurzaam en bereikbaar voor iedereen

❖ **Zorgen voor voldoende en duurzame sportaccommodaties**

Met de bevoegde inzet van onze verenigingen hebben we samen een rijk sportaanbod weten te realiseren. Verenigingen en de gemeenten hebben geïnvesteerd in het voorzieningsniveau van de binnen- en buitensportaccommodaties. Dat deed en doet elke gemeente op haar eigen manier. Ook in deze visie houden we rekening met de weg die bewandeld wordt per gemeente. We streven een gezamenlijk doel na, namelijk voldoende en duurzame sportaccommodaties, de weg er naar toe kan echter wel verschillen per gemeente.

Om divers aanbod in de toekomst ook te garanderen onderzoeken we de bezettingsgraden van onze accommodaties en kijken waar ruimte en waar gebrek aan faciliteiten is. Een eventuele scheve verdeling proberen we in eerste instantie binnen de BEL gemeenten recht te trekken. Dat kan

betekenen dat we moeten investeren of dat verenigingen meer gebruik moeten maken van andere accommodaties. Zo zorgen we voor voldoende accommodaties in de diverse gemeenten.

Sportaccommodatiebeleid

De gemeenten gaan aan de slag met het uitwerken van een sportaccommodatiebeleid. Het doel van dit nieuwe accommodatiebeleid is een kader te bieden voor het maken van strategische keuzes en daarna het maken van afspraken op uitvoeringsniveau.

De volgende vragen zullen daarbij worden behandeld:

- Waar staan we op dit moment binnen onze gemeente (harde en zachte kant)? En wat komt er op ons af?
- Waar ontstaan knelpunten, waar ontstaan kansen?
- In welke vorm, of langs welk scenario, is het voorzieningenaanbod het best houdbaar voor de toekomst? En waar is draagvlak voor?

Daarbij kijken we zowel naar binnen- als buitensportaccommodaties.

- Waarbij het gaat om huidige bezetting en verwachte bezetting (softe kant)
- Status van onderhoud en verwachte aanpassingen (harde kant)

Beantwoording op de vragen leidt tot een visie op de sportinfrastructuur.

Het anders gebruiken van de accommodaties kan daar een uitgangspunt in zijn. Bijvoorbeeld door de Buitenschoolse opvang, een deel van de dagopvang of sportkampen te organiseren op of nabij sportaccommodaties. Daarmee verhogen we ook overdag de bezettingsgraden van onze accommodaties.

Verduurzamen

We stimuleren sportverenigingen bij het verduurzamen van de accommodaties. Daar waar mogelijk inspireren en stimuleren we verenigingen bijvoorbeeld middels rijksregelingen de accommodaties toekomstbestendig te maken. Een duurzame sportaccommodatie biedt namelijk ook inspiratie voor de sport, de bezoekers en mogelijke sponsors.

❖ Onnodige concurrentie tegengaan

Het is de wens van de gemeenten om te kijken waar samenwerking in uitvoering nog sterker kan. Hetzelfde geldt voor uitvoering van het subsidiebeleid uit de 3 gemeenten.

❖ Inventariseren waar fysieke drempel beperkt kunnen worden

We bekijken of onze accommodaties voldoende toegankelijk zijn voor kwetsbare doelgroepen. Het wegnemen van (fysieke) drempels zorgt voor meer sportmogelijkheden voor de kwetsbare doelgroepen. Daarop zijn we bereid te investeren.

Doelstelling 3. We hebben aandacht voor topsport en talentontwikkeling

❖ Creëren van een professioneel kader

Onze talenten zijn gebaat met een zo professioneel mogelijk vrijwilligers, trainers en coaches. We stimuleren de verenigingen daarom om dit kader op te leiden. Dit doen we door de behoefte te inventariseren en waar mogelijk te ondersteunen met cursussen en trainingen. De beweegcoach heeft hierin ook een rol.

5 ONZE BEWEEGDOELEN

Binnen het thema Bewegen hebben we vier doelstellingen:

Doelstelling 4. We brengen iedereen in beweging

Doelstelling 5. We brengen kwetsbare inwoners in beweging

Doelstelling 6. We hebben extra aandacht voor het in beweging laten komen van onze jongeren

Doelstelling 7. Bewegen in de openbare ruimte is uitdagend en gebruiksvriendelijk

Doelstelling 4. We brengen iedereen in beweging.

❖ Bewegen voor iedereen

Landelijk zien we een stijging optreden van het aantal sport- en beweegmomenten. Indicatoren hiervoor zijn een verbetering van het aantal Nederlanders vanaf 12 jaar dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB). Maar ook zien we dat een aantal doelgroepen nog niet voldoende in beweging is.

Inzicht in actuele sport en beweegcijfers in de BEL, anders dan regionale GGD monitor, zijn nog niet bekend. Ons doel is om periodiek gegevens over bewegen in de gemeenten te monitoren. Ook weten we nog onvoldoende in hoeverre sport bereikbaar is voor iedereen. Het ultieme doel daarbij is om iedereen de mogelijkheid te geven te sporten en/of te bewegen. We hebben de ambitie om naar een participatie van 100 procent te gaan! Een beweegvriendelijke klimaat stimuleert onze inwoners te bewegen. Daarnaast onderzoeken we de beweegbehoefte van onze inwoners en kijken we waar we onze inwoners beter kunnen faciliteren. Dit doen we samen met onze collega's van communicatie.

Doelstelling 5. We brengen kwetsbare inwoners in beweging.

❖ Bewegen voor senioren

In onze drie gemeenten is, net als in de regio, sprake van vergrijzing. Het aantal ouderen in de pensioengerechtigde leeftijd neemt komende jaren toe. Daarnaast zien we dat onze oudere inwoners steeds langer fit willen en kunnen zijn. Tevens zien we dat ouderen relatief meer behoefte hebben aan accommodaties als basis voor hun (vaak ongebonden) sportactiviteiten. Een wandelclub dat zich verzamelt bij de sporthal, vervolgens zelf wandelt en afsluit met een bakje koffie in de kantine van de accommodatie zien we om ons heen steeds vaker succesvol werken.

Vanzelfsprekend neemt daarmee de druk op (sport)accommodaties toe. Om de dubbele vergrijzing (groeidend aantal 'fitte' ouderen) te accommoderen bekijken we of we voldoende aanbod hebben. Daar waar de vraag niet overeenkomt met het aanbod investeren we middels de beweegcoach. Ook zetten we de beweegcoach in om huidige activiteiten voor ouderen te ondersteunen. Tot slot zetten we de beweegcoach ook expliciet in om de verbinding te leggen tussen zorg/welzijn en sportverenigingen. Extra aandacht hebben we voor dementerende ouderen. Zowel voor de preventieve als in de curatieve werking, kan bewegen een bijdrage leveren. Als spil in het web fungeert de beweegcoach als makelaar tussen bijvoorbeeld de huisartsenpraktijk en de gymnastiekvereniging. Zo creëren we een meerwaarde in het maatschappelijke veld en zorgen we voor meer fitte senioren.

❖ Bewegen voor kwetsbare inwoners

Bewegen zetten we in om onze meest kwetsbare burgers te ondersteunen. We zetten in op gezondheidsbevordering door kwetsbare burgers te motiveren om lichamelijk/fysiek, mentaal en sociaal in beweging te komen. Dit doen we door sportverenigingen te verbinden met zorg en welzijnspartners. Door een verbinding te maken met sportverenigingen kunnen we bijvoorbeeld fysiotherapeuten verbinden aan judoverenigingen om valpreventie aan te bieden.

Om onze inwoners met een beperking aan het bewegen krijgen investeren de gemeenten in het regionale Samenwerkingsverband Aangepast Sporten (SAS). Samen met onze buurgemeenten in 't Gooi matchen we daarmee vraag aan aanbod en kunnen verenigingen gewenste ondersteuning krijgen. Ook willen we verenigingen stimuleren om aanbod voor aangepaste sporters op te zetten. Een voorbeeld waar we ons door kunnen laten inspireren is een zeer actieve hockeyactiviteit voor gehandicapten in Laren op de velden van de Larens hockeyvereniging met behulp van grote groepen vrijwilligers. Dit initiatief is ontstaan zonder subsidiëring van de gemeente en is een voorbeeld van een succesvolle maatschappelijke sportaanbod.

Doelstelling 6. We hebben extra aandacht voor het in beweging brengen van onze jongeren.

❖ Bewegen op en rondom school

Bewegen op en rondom school is erg belangrijk voor het opgroeiende kind. In de jeugd wordt immers de basis gelegd voor een leven lang sporten. Met sport en bewegen leren kinderen omgaan met winst en verlies, ontdekken ze hun talenten en worden ze fysiek, emotioneel en cognitief sterker. We verwachten van scholen dat ze een gezond opvoedklimaat aanbieden. De gemeenten ondersteunen het onderwijs middels de vakleerkracht. Initiatieven op en rondom de scholen juichen we toe en waar mogelijk ondersteunen we deze initiatieven. Ook de beweegcoach stellen we in verbinding met het onderwijs. Daarbij kijken we ook naar de mogelijkheden van sportieve buitenschoolse opvang, de kinderdagverblijven en het reguliere basisonderwijs.

We stimuleren scholen om gezondheid op de kaart te zetten. Initiatieven als de Gezonde school, Schooljudo en de Daily Mile inspireren ons. Samen zorgen we voor een gezond opvoedklimaat.

❖ **Het Jeugdsportfonds**

De gemeenten nemen deel aan het Jeugdsportfonds. Daarmee zorgen we dat iedereen, ook de jeugdigen waarvan de ouders sportlidmaatschappen en kleding niet kunnen betalen, kunnen sporten. De gemeenten blijven samenwerken met het fonds, zodat iedereen die wil, ook kan deelnemen. We vragen aan onze partners zichtbaarheid te geven aan dit fonds en inwoners te wijzen op de mogelijkheden. Het maatschappelijk veld wijst ouders op de mogelijkheden van het Jeugdsportfonds.

In het bijzonder hebben we meer aandacht voor de kinderen van statushouders, die zich in onze dorpen hebben gevestigd. Sport is een uitstekend middel om de sociale cohesie te bevorderen, talenten aan te spreken en vaardigheden als bijvoorbeeld zwemmen te ontwikkelen.

Doelstelling 7. Bewegen in de openbare ruimte is uitdagend en gebruiksvriendelijk.

❖ **Bewegen in de openbare ruimte**

Bewegen in de openbare ruimte wint de laatste jaren sterk aan populariteit. Onderzoeken door o.a. het Mulier Instituut en het Kenniscentrum Sport laten zien dat het marktaandeel van de sporter in de openbare ruimte toeneemt. Deze stijging juichen wij toe en blijven we faciliteren door de openbare ruimte beweegvriendelijk in te richten waar mogelijk. In onze behoeftepeiling meten we de wensen van onze inwoners als het gaat om bewegen in de openbare ruimte en de mogelijkheden die daartoe geboden worden. Daarmee zetten we bijvoorbeeld in op veilige wandel- en fietspaden.

❖ **De nieuwe Omgevingswet vanaf 2020**

In de Omgevingswet is gezondheid een kernthema. Dat betekent dat gezondheid mee wordt genomen bij het inrichten van de openbare ruimte. Dat biedt veel kansen voor de openbare ruimte en bewegen. Daarnaast biedt de wet ook ruimte voor particuliere initiatieven, dus ook van verenigingen en maatschappelijke organisaties. Samen met de partijen en inwoners kijken we daarom naar de omgeving en geven we bewegen een plek, ook in de openbare ruimte.

6 ONZE DOELEN OP HET GEBIED VAN MEEDOEN

Binnen het thema Meedoen hebben we drie doelstellingen:

Doelstelling 8. We versterken de integratie en sociale cohesie met behulp van sport.

Doelstelling 9. Sportevenementen hebben een brede maatschappelijke impact.

Doelstelling 10. Vrijwilligers krijgen de erkenning die ze verdienen.

Doelstelling 8. We versterken de integratie en sociale cohesie middels sport.

❖ Sport en re-integratie

De sport- en beweegsector kan een bijdrage leveren aan het in beweging brengen van mensen zonder werk of zinvolle dagbesteding. Door inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt te koppelen aan sportverenigingen of -accommodaties kunnen we ze werkervaringsplekken bieden of een zinvolle dagbesteding. Ook initiatieven als “Bewegen Werkt!”, gericht op mensen die begeleid wonen en met hen werken aan de verbetering van hun conditie, leefstijl, mentale belasting, persoonlijke leerdoelen en werknemersvaardigheden, bieden kansen.

Ook willen we onze jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt stimuleren om bij onze verenigingen actief mee te doen. We stimuleren onze verenigingen om deze jongeren meer in te zetten binnen de vereniging, bijvoorbeeld door een trainersopleiding aan te bieden. Ook kijken we naar de mogelijkheden om werkervaringsplekken en stages in de sport aan te bieden.

❖ Leefbaarheid

We investeren in de leefbaarheid van onze gemeenten. Bijvoorbeeld voor nieuwkomers binnen onze gemeente. We ondersteunen activiteiten die de leefbaarheid te vergroten. Zo zetten we sport en bewegen in om onze statushouders deel te laten nemen aan de samenleving. Maar ook door ze vaardig te maken. Denk bijvoorbeeld aan het behalen van een zwemdiploma voor de nieuwe inwoners van een andere culturele komaf of het fietsvaardig maken. Onze aandacht gaat uit naar het leefbaar houden van de drie gemeenten, voor en door de samenleving.

Doelstelling 9. Sportevenementen hebben een brede maatschappelijke impact.

❖ Ondersteunen van sportevenementen met brede maatschappelijke impact

We ondersteunen sportevenementen die ook gericht zijn op inwoners die onze steun het hardst nodig hebben. Per evenement bekijken we of het evenement bijdraagt aan het behalen van onze visie. Ook bekijken we of er behoefte is aan vernieuwend aanbod in de vorm van een sportevenement. De behoeftepeiling wordt opgepakt door de beweegcoaches. Eventuele ondersteuning kan gezien worden in de vorm van PR, inzet van de beweegcoach in organisatie en/of financiële ondersteuning. Het in kaart brengen van alle activiteiten, en het onder de aandacht brengen onder onze inwoners is één van de taken van de beweegcoach.

Doelstelling 10. Vrijwilligers krijgen de erkenning die ze verdienen.

❖ Aandacht voor vrijwilligers

Zonder vrijwilligers zijn onze verenigingen nergens. Daarom ondersteunen we vrijwilligers. We hebben oog voor ze en zetten ze in het zonnetje. Ook kijken we waar we opleiding tot trainer / coach mogelijk kunnen maken bijvoorbeeld voor jongeren.

Daarnaast kunnen verenigingen gebruik blijven maken van de vrijwilligers verzekeringen en investeren we in veiligheid. We ondersteunen vrijwilligers die zich blijven ontwikkelen. Bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid door het volgen van een EHBO-cursus en reanimatiecursus. De beweegcoach inventariseert de behoefte en stemt met de gemeente de mogelijkheden af.

De samenwerking met de vrijwilligerscentrale moet daarbij verbeterd worden.

7 HOE GEVEN WE INVULLING AAN ONZE VISIE

Met het ontwikkelen van de sportvisie is de eerste stap gezet richting de uitvoering. De tien doelen helpen ons de visie te bereiken. Hoe we deze doelen willen bereiken, geven we vorm in een uitvoeringsplan. Dit plan kan gezien worden als periodieke sturing aan uitvoerders in de sport, professionals in zorg en welzijn, onze partners in het onderwijs en natuurlijk onze sportverenigingen. Samen pakken we dit op, waarbij deze visie op sport, bewegen en meedoen het uitgangspunt is.

Cocreatie vraagt enerzijds veel van alle partijen. Zij moeten zich opeens bezig houden met beleid en doelstellingen. Anderzijds vraagt het aan de gemeente om los te laten. Vanuit onze visie kiezen we voor “Bottom Up” beleid. We geven de kaders mee, waar de uitvoerders zelf mee aan de slag kunnen. Wel blijven we aan tafel zitten en ondersteunen we het veld om daadkrachtig in actie te komen.

Inzet van de beweegcoach

De beweegcoaches die vanaf 1 januari 2018 binnen de drie gemeenten actief zijn in de BEL Combinatie worden ingezet op de drie thema's. Zij zijn de verbinders, uitvoerders en regisseurs binnen de uitvoering. Welke concrete acties zij ondernemen zal blijken uit het uitvoeringsprogramma en de wensen en behoefte van het veld. Het bijdragen aan het behalen van de tien doelstellingen staat bij hen voorop.

De beweegcoach heeft als specifieke opdracht: het organiseren van sport- en beweegaanbod in de buurt; het maken van een verbinding tussen sport- en beweegaanbieders en andere sectoren zoals zorg, welzijn, jeugdzorg, kinderopvang en onderwijs. Het is dus naast de verbinder en uitvoerder van twee werelden (sport en onderwijs) een verbinder binnen het hele sociaal domein.

We investeren in de inzet van beweegcoaches

Door deel te nemen aan de Brede Impuls Combinatiefunctionarisregeling kunnen we voor de BEL een inzet per 1 januari 2018 realiseren, daarbij gaan we uit van een verdeling op thema en activiteiten en niet op gemeenteniveau, alleen zo bereiken we een integrale samenwerking.

De beweegcoaches gaan aan de slag met het behalen van de doelstellingen, zetten in op zichtbaarheid, monitoring en er is ruimte voor coördinatie en ontwikkeling.

Inzet van financiën

In de uitvoeringsnota kunnen we bepalen welk budget er aanwezig is. Budget dat enerzijds vanuit de gemeenten geïnvesteerd wordt, maar anderzijds verwachten we ook inzet van onze partners.

We zetten de beweegcoaches in door als gemeente een deel van de kosten te dragen. De 40 procent Rijksondersteuning vanuit de Brede Impuls Combinatiefunctionaris-regeling en een deel cofinanciering vanuit de markt zorgt voor een breed gedragen en duurzame inzet van beweegcoaches. Ook reserveren we geld voor activiteiten.

Inzet van andere middelen

Naast de inzet van de beweegcoach, en losstaand van financiële middelen, zetten we ook in op het Jeugdsportfonds en het oprichten van een sportloket.

❖ Het Jeugdsportfonds

Het Jeugdsportfonds zal worden ingezet om sport bereikbaar te houden voor alle inwoners. We zorgen ervoor dat dit fonds bekend is bij onze partners en inwoners.

❖ Fysieke en online zichtbaarheid

We investeren in de zichtbaarheid van het sport en beweegaanbod. Dit doen we door een plek te ontwikkelen waar:

1. Alle sportclubs zich laten zien;
2. Men een overzicht vindt van alle sportactiviteiten naast verenigingen en/of clubs;
3. Men in één overzicht diverse (alternatieve) financieringsvormen kan vinden.

❖ Monitoring en evaluatie

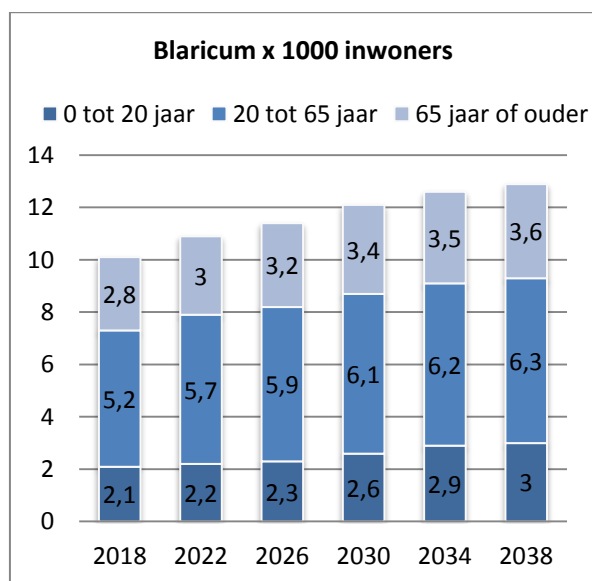
We investeren in de monitoring van beweegcijfers door een verenigingsmonitor, een behoeftepeiling en een onderzoek naar beweeggedrag van onze inwoners op te zetten. Dit doen we periodiek om ons beleid te toetsen en waar nodig aan te passen.

8 BIJLAGE: ONTWIKKELINGEN OM REKENING MEE TE HOUDEN

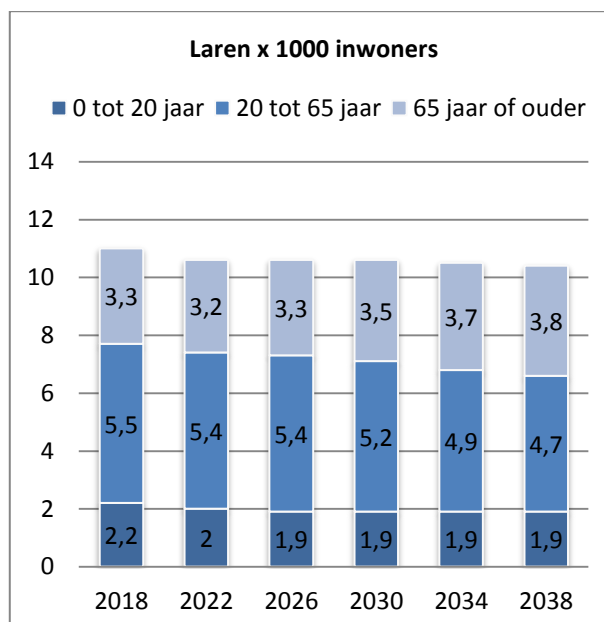
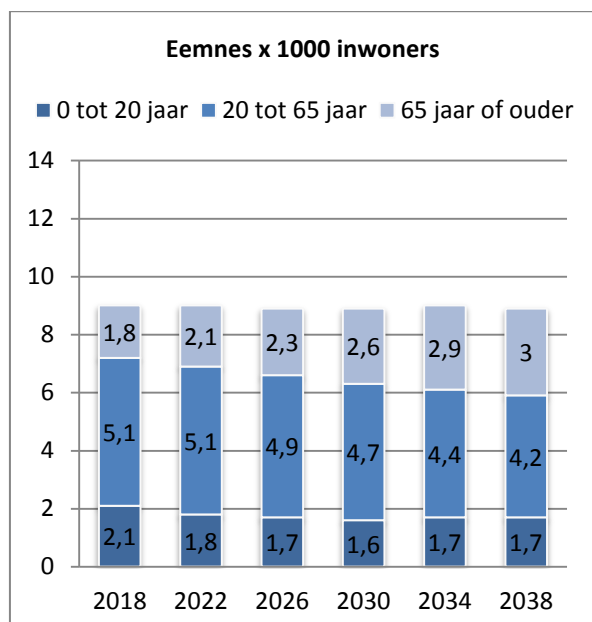
Er zijn een aantal relevante ontwikkelingen waar deze visie rekening mee houdt. Op regionaal en landelijk niveau spelen demografische-, economische-, sociale-, culturele-, technologische-, ecologische-, politieke- en juridische ontwikkelingen een rol. Ook houden we rekening met lokale ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en participatie.

❖ Demografische ontwikkeling

De BEL-gemeenten krijgen de komende jaren te maken met een sterke verandering van demografie. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) geeft in haar prognose tot en met 2040 een totale stijging van het aantal inwoners in de BEL aan: van ca. 29.700 naar ca. 32.400 inwoners in 2040. Hieronder geven we de ontwikkelingen weer.

- ❖ Blaricum kent komende jaren een flinke bevolkingsgroei.
- ❖ Het aantal inwoners in Eemnes zal komende 20 jaar min of meer stabiel blijven, ondanks het feit dat het aantal ouderen (65 jaar of ouder) bijna verdubbelt.
- ❖ Voor Laren geldt min of meer eenzelfde beweging als in Eemnes.
- ❖ Met name het aantal ouderen zal in de BEL-gemeenten de komende jaren flink toenemen.

❖ Economische ontwikkeling

Op de economie en de bestedingsmogelijkheden van onze inwoners hebben we niet of nauwelijks invloed. Ondanks de financiële crisis hebben onze sportverenigingen zich ook tijdens de crisis staande weten te houden.

Het Jeugdsportfonds, waar inwoners met een minima-inkomen gebruik van kunnen maken, stelt de kinderen van deze inwoners in staat om te kunnen participeren in de sport. Ook komen er nieuwe (potentiële) partners voor de sport zoals zorgverzekeraars, woningcorporaties, onderwijsinstellingen en de gezondheidssector bij. Ook is er de groeiende economische betekenis van sport, met name bij evenementen en citymarketing (Kenniscentrum Sport, 2017).

❖ Sociale en culturele ontwikkelingen

Nederland heeft te maken met een individualiseringsgolf. Ook in het sport- en beweeggedrag van mensen zien we dit terug. Steeds meer mensen gaan als ongebonden en ongeorganiseerde sporter de wijk of natuur in. Ook het traditionele aanbod van verenigingen sluit steeds minder vaak aan bij de veranderende behoeften van onze inwoners. Een aantal verenigingen en bonden spelen hier al op in met vernieuwend sportaanbod. Bijvoorbeeld door baanreservering en tijdelijke sportabonnementen te vereenvoudigen.

Van alle beoefende sporten wordt dertien procent in anders georganiseerd verband beoefend. Als we rekening houden met de frequentie, blijkt dat vijftien procent van alle sportdeelname anders georganiseerd is (Mulier Instituut, 2016).

Tegelijkertijd zien we een daling van het aantal leden bij een sportbond en dus bij verenigingen.

Het aantal leden bij sportbonden die zijn aangesloten bij koepel NOC*NSF is vorig (2015) jaar licht gedaald. In 2015 telde de bonden 5.292.310 leden, in 2014 waren dat er 5.331.214. Het aantal sportverenigingen is in lijn met voorgaande jaren eveneens iets afgenomen. De 24.669 zijn er honderd minder dan het jaar daarvoor (NOC*NSF, 2016).

Als we kijken naar de meest populaire sporten in de BEL gemeenten, te weten voetbal, tennis en hockey zien we op landelijke schaal voor voetbal een stagnatie optreden, zien we dat tennis een daling doormaakt en zien we dat de hockeysport een stevige groei kende.

Tabel 1: Ontwikkeling meest populaire georganiseerde sporten in de BEL. Bron NOC*NSF, 2016.

	Totaal 2015	Totaal 2014	Totaal 2013	% verschil totaal 2014/2015	% verschil totaal 2013/2014
Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond	1.227.080	1.213.720	1.209.413	1,10%	0,40%
Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond	599.012	622.807	625.666	-3,80%	-0,50%
Koninklijke Nederlandse Hockey Bond	251.287	248.742	241.163	1,00%	3,10%

Verenigingen in de BEL-gemeenten hebben steeds vaker te maken met de gevolgen van ledendaling. Dit betekent onder andere minder inkomsten en minder vrijwilligers. Tegelijkertijd is het voor verenigingen een grotere uitdaging geworden om voldoende vrijwilligers te vinden. We hebben te maken met zowel veranderende behoeften van sport en beweegaanbieders als een veranderende sport en beweegbehoeften van onze inwoners.

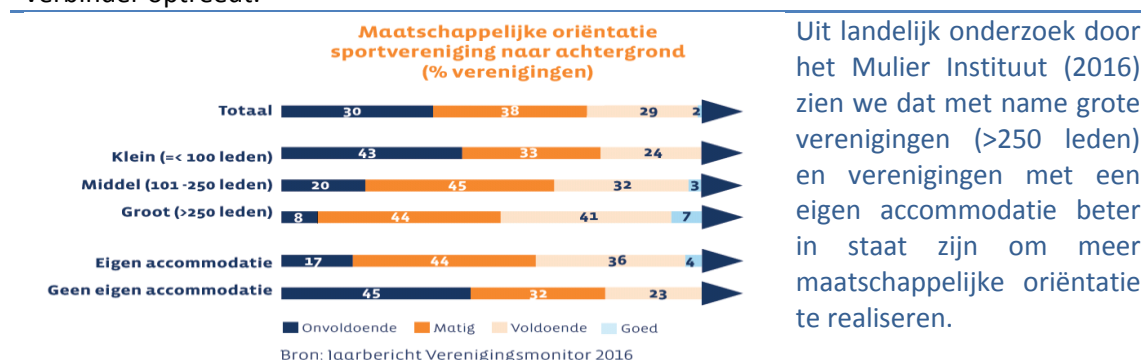
Veranderende sport- en beweegbehoeften

De sport- en beweegbehoeften van Nederlanders verandert. Met name bij ouderen zien we landelijk een toename van het aantal beweegmomenten. Deze groep sport vaker ongebonden en doen dit meestal voor de gezelligheid. Verenigingen spelen steeds beter in op deze behoeften. Voorbeelden als GALM⁴ en Walking Football⁵ laten zien dat speciaal aanbod voor senioren erg succesvol kan zijn. Verenigingen, zorg en welzijn kunnen deze ontwikkeling benutten en de – soms latente – vraag invullen. Ook het gedrag van de leden verandert. Sport wordt steeds vaker ‘geconsumeerd’ en wordt als vanzelfsprekend geacht. Het gevolg van deze verandering is bijvoorbeeld het probleem van een tekort aan vrijwilligers bij de verenigingen.

Veranderende rol sport- en beweegaanbieders

We verwachten steeds meer van onze verenigingen. Van sportverenigingen wordt verwacht dat ze naast sportieve activiteiten ook sociale waarden aanbieden. Als gemeenschap verwachten we tevens dat de sport zichzelf kan bedruipen en zakelijk alles op orde heeft. Daarnaast wordt mede als gevolg van de decentralisatie in het Sociaal Domein sport vaker gezien als oplossing voor tal van problemen. Een vereniging moet dus naast het zorgen van traditioneel aanbod –hetgeen al een hele uitdaging is – ook steeds vaker publieke waarde (ook wel maatschappelijke oriëntatie) creëren. Het is niet vanzelfsprekend voor elke vereniging om al deze waarden invulling te geven.

Onder maatschappelijke oriëntatie verstaan we het aanbieden van andersoortig aanbod voor een doelgroep die lastig te bereiken is. Het aanbieden van Walking Football, G-sport, of een rollatorrace zijn ook voorbeelden van maatschappelijke georiënteerde activiteiten. In de regel worden dergelijk activiteiten altijd opgezet met een andere professionele organisatie waarbij een beweegcoach als verbinder optreedt.

Technologische ontwikkelingen:

De technologie ontwikkelt zich in een razendsnel tempo. Het gebruik van social media onder jongeren, maar ook onder ouderen, blijft groeien. Ook het gebruik van apps en sensoren om zelf te sporten of om te gebruiken als afspraakplanner draagt bij aan het veranderen van het sport- en beweeggedrag van onze inwoners. Digitale communicatie zal ook komende jaren een meer prominente rol krijgen in onze sportsamenleving.

Ecologische ontwikkelingen:

Duurzaamheid staat hoog op de politieke agenda. Dat geldt ook voor steeds meer sportaccommodaties. We zien een trend in het verduurzamen van (sport)accommodaties. Hierbij zijn

⁴ GALM is een interventie gericht op het in beweging krijgen van senioren door samen met een gymnastiekvereniging speciaal aanbod te creëren. Hierbij een professioneel GALM-docent doorgaans noodzakelijk.

⁵ Walking Football is gericht op het blijven voetballen tot op hogere leeftijd. Er mag tijdens Walking Football niet gerend worden, waardoor de sport toegankelijk blijft voor senioren.

tal van subsidiemogelijkheden vanuit het Rijk. Ook op het gebied van sportevenementen en ecologie zien we een trend ontstaan. Evenementen worden steeds vaker milieu-neutraal georganiseerd.

Politieke - juridische ontwikkelingen:

De Omgevingswet, die naar verwachting in 2020 ingevoerd wordt, geeft sport en bewegen meer aandacht in de openbare ruimte. Sport (en het maatschappelijk veld) moet daar waar mogelijk actief betrokken worden in de besluitvorming. Daarnaast zijn er sinds 2015 veel Rijksoverheidstaken gedecentraliseerd naar de gemeenten. Sport en bewegen inzetten voor de doelgroep(en) die ondersteuning het hardste nodig heeft wordt vanzelfsprekender. Ervaring en goede voorbeelden om ons heen leren ons dat een integrale verbinding tussen zorg, welzijn, onderwijs, cultuur en sport kan worden vormgegeven door de inzet van een verbinder. Deze verbinder kan gevonden worden in de Beweegcoach die deels met Rijkssubsidie gerealiseerd wordt.

Lokale en landelijke gezondheid

In 2016 heeft de GGD Gooi en Vechtstreek voor gemeenten Laren en Blaricum een gezondheidspeiling⁶ onder volwassenen uitgezet. Hetzelfde deed GGD regio Utrecht voor Eemnes.

De BEL gemeenten scoren relatief goed op deze gezondheidscijfers. Toch zien we bijvoorbeeld bij leefgewoonten (roken, bewegen en alcoholgebruik) dat in de BEL gemeenten ten opzichte van de regio minder vaak voldaan wordt aan de gestelde normen. Ook zien we bij de oudere inwoners van Eemnes een bovengemiddeld percentage sociaal geïsoleerde ouderen.

Kijkend naar onze minderjarige inwoners zien we in regionale cijfers⁷ dat 88% van de brugklassers tevreden is met zijn/haar gezondheid. Van deze jongeren zien we dat 83% van de leerlingen minimaal één keer per week bij een sportclub, vereniging of sportschool sport, dit is aanzienlijk hoger dan landelijk (76%). Toch zien we binnen onze regio dat jongeren problematisch gamegedrag ontwikkelen, meer dan gemiddeld alcohol drinken en meer dan gemiddeld roken en softdrugs gebruiken. Landelijk zien we de trend van meer overgewicht in alle leeftijdsgroepen en we zien een verharding van de maatschappij. Eenzaamheid treedt vaker op bij zowel jongeren als bij onze ouderen (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2017).

Aansluiting bij het gezondheids- en participatiebeleid

In de uitvoering van onze sportvisie sluiten we aan bij het regionale gezondheidsbeleid.

Hierbij is onder meer aandacht voor;

- het tegengaan van (ernstig) overgewicht,
- het verminderen van (overmatig) alcoholgebruik onder jongeren en volwassenen en
- het verlagen van het aantal rokende inwoners waarbij gefocust wordt op jongeren.

Ook sluiten we aan op het regionale participatiebeleid. Het doel van de Participatiewet is om iedereen in staat te stellen als volwaardig burger mee te doen en bij te dragen aan de maatschappij. Hier wordt zoveel mogelijk uitgegaan van de eigen kracht van mensen.

Er kan bijvoorbeeld een verbinding gelegd worden tussen (betaald) vrijwilligerswerk en inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zo kunnen we jongeren die uitvallen op school inzetten binnen de sportvereniging door ze verantwoordelijkheden te geven, op te leiden en te begeleiden.

Door (eenzame) ouderen te verbinden aan sport- en beweegprojecten brengen we ze in beweging en vergroten we hun leefwereld waardoor ze meer zelfredzaam zijn. Ook dit versterkt de participatie.

⁶ <http://www.gdg.nl/gp2016/GP2016-cijferboek.pdf>

⁷ <https://www.regio-gv.nl/content/media/docs/default-source/GGD/gezondheidsmonitor/Emovo-2015/emovo-brochure-resultaten-2015-2016.pdf?sfvrsn=6>